

Dr. Jozef Goossenaerts en het „Comité voor Recht en Naastenliefde”

Jozef DE BROUWER

Ter gelegenheid van de honderdste verjaardag van de geboorte van de Vlaamse voorman Dr. Jozef Goossenaerts, die gedurende vele decennia zijn stempel gedrukt heeft op de Vlaamse Beweging, werd terecht over hem veel geschreven. In het mooie album, verspreid tijdens de herdenkingstentoonstelling te Antwerpen in het Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven in maart/april 1982, werd speciale aandacht besteed aan zijn taalgrensactie, zijn filologische en heemkundige bedrijvigheid, zijn Vlaamse activiteit na de Eerste Wereldoorlog o.m. om de vernederlandsing van het hoger onderwijs, zijn Vlaams-kulturele initiatieven in de jaren twintig, de wetenschappelijke kongressen, de Vereniging voor Wetenschappen, zijn werking tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, waarbij de repressie ook hem niet spaarde. In deze laatste bijdrage wijst Luc Kongs (blz. 75) terloops op zijn verhouding tot het „Comité voor Recht en Naastenliefde”: hij hielp „het Comité voor Recht en Naastenliefde organiseren; van dit laatste verwachtte hij dat het zou uitgroeien ‘tot één machtige beweging, in de aard van V.O.S. na ’18’”.

Zou die hoge verwachting van Dr. Goossenaerts een wensdroom blijven, toch was zijn bijdrage tot de organisatie en de werking van het comité niet gering. En, zoals uit mijn verslagen en briefwisseling blijkt, ervaaarde men er Goossenaerts als een zweep, die de anderen voortdurend vooruitdreef.

Toen ondergetekende in februari 1950 het plan opvatte om iets te ondernemen voor de slachtoffers van de repressie en de epuratie in ons land en om hulp te bieden aan de families van politieke gevangenen, werd contact opgenomen met kanunnik Isfried Engels van de norbertijnerabdij van Tongerlo, waarbij reeds aan amnestie werd gedacht. Op zijn voorstel werd aan verscheidene vooraanstaande Vlamingen — waarvan enkelen reeds persoonlijk waren aangesproken — op 20 juni 1950 een eerste omzendbrief gestuurd met een programma van een tiental punten. Het was Dr. Goossenaerts die dit schrijven op 24 juni overmaakte aan prof. Dr. Corneel Heymans en prof. Dr. Frans Franssen. Reeds op 30 juni reageerde prof. Heymans positief; er zou een comité worden samengesteld om het geplande te verwezenlijken ...

Op 21 juni had ik een onderhoud met Dr. Goossenaerts te zijnen huize in Sint-Amandsberg over het amnestieprobleem en over het op te richten comité. Hierbij heeft Dr. Goossenaerts een eerste, ja een onvervangbare rol

gespeeld. Hij zou prof. Heymans kunnen overtuigen niet alleen toe te treden, maar tevens het voorzitterschap van het comité te aanvaarden. Op 29 juni schreef Dr. Goossenaerts dat prof. Heymans bereid was zich „in te spannen voor een stevige actie voor amnestie”. Prof. Heymans stelde voor dat prof. mag. Louis Janssens het voorzitterschap zou waarnemen en hijzelf het ondervoorzitterschap. De rollen werden evenwel omgekeerd : prof. Heymans aanvaardde op 5 juli het voorzitterschap. Er volgde een samenkomst op 7 juli te zijn huize, met dr. Goossenaerts, waar besloten werd mag. Janssens te verzoeken een beginselverklaring op te stellen voor een „Comité voor Recht en Verzoening”.

Moet het kind een naam hebben, ook het comité moest er een hebben. Hoe zou men het noemen? Ik weet niet door wie er geopteerd werd voor „Recht en Verzoening”. Doch in een brief van prof. Heymans aan Dr. Goossenaerts, bij wie deze laatste tegen de benaming geprotesteerd had, werd „Recht en Genade” gekozen.

De kordate Goossenaerts schreef mij op 14 juli 1950 : „Ik voel nog altijd sterk tegen ‘Recht en Verzoening’, want dat woord ‘verzoening’ kan teveel aanleiding geven tot misverstand, en wel helemaal ten onzen nadele (stoffelijk en zedelijk ideëel). *De Staat* (onderstreping van hem), het regime zelf, moet zijn uiterste best doen om zich met ons te kunnen verzoenen; de liefde kan allerminst van onze kant beginnen”.

„Men zette dan ‘Voor Recht en Genade’, of goedertierendheid, of grootmoedigheid, of edelmoedigheid, of vergeving, of barmhartigheid, of zo”. „Ik wil geen chantage plegen, maar als dat woord ‘verzoening’ er in blijft, zou ik liever niet meedoen”.

Afschrift van deze brief werd gestuurd aan prof. Heymans, die, zoals hoger vermeld, de keuze deed voor „Recht en Genade”.

Tot een kernvergadering te Brussel in het V.T.B.-sekretariaat op 24 juli werden uitgenodigd, op voorstel van prof. Heymans en na ruggespraak met Dr. Goossenaerts : mag. Janssens (afwezig), prof. Fransen, Dr. Goossenaerts en de heer Jozef Clottens. Op voorstel van Dr. Goossenaerts verkozen de aanwezigen eenparig het comité te noemen „Comité voor Recht en Naastenliefde”. Tevens werd beslist verscheidene vooraanstaande Vlamingen aan te schrijven met het verzoek toe te treden en de actie van het comité te steunen. De sekretaris kreeg er de opdracht met Drs. Jozef Van Overstraeten een beginselverklaring op te stellen en die over te maken aan de bestuursvergadering.

De door drs. Van Overstraeten verbeterde tekst werd doorgestuurd aan prof. Heymans en Dr. Goossenaerts. Prof. Heymans, die de tekst wijzigde, stelde een vergadering voor op 7 augustus, samen met prof. Fransen, Dr. Goossenaerts, drs. Van Overstraeten, de heer J. Clottens en ondergetekende, die met het sekretariaat werd belast. Op die bijeenkomst werd de beginselverklaring definitief opgesteld en eenparig goedgekeurd, terwijl V.T.B.-V.A.B. en het Davidsfonds voor de financiële kant zouden instaan.

Het was Dr. Goossenaerts die mij op 22 augustus een lijst bezorgde van personen die tot toetreding dienden uitgenodigd.

Op 30 september vergaderde te Brussel het kernkomitee, met o.a. Dr. Goossenaerts, waar meester Matthieu Croonenberghs een ontwerp tot oplossing van de administratieve epuratie voorlegde dat werd aangenomen en op 3 oktober 1950 aan de ministers (en nadien aan de pers) werd overgemaakt. Dr. Goossenaerts bleef even onvermoeibaar voortwerken, zonder evenwel op de voorgrond te treden. Hij nam contact met de verbondsvoorzitter van het Katholiek Vlaams Hoogstudenten Verbond te Leuven en vroeg, op 4 oktober, per „expresskaart” tweehonderd exemplaren van de beginselverklaring voor de aktie in Leuven, waarbij hij tevens had aangedrongen op toetreding van het Verbond tot het komitee.

Op 10 oktober schreef hij mij dat hij in Leuven een spreekbeurt hield voor het K.V.H.V. en drukte de hoop uit dat „verschillende organisaties dezer dagen zouden bijeenkomen met een motie voor amnestie. Waarin ik ze nog aangemoedigd heb, mede met de uitlating dat onze voorstellen (van het Comité voor Recht en Naastenliefde) enkel als een minimum-programma moeten beschouwd worden”. De door „Recht en Naastenliefde” nagestreefde punten waren slechts een aanloop naar meer en golden als middel tot onmiddellijke verwezenlijking, om o.m. strafmildering te verkrijgen voor de zwaar beproefden en opheffing van de doodstraf voor hen die onder die bedreiging nog leefden.

Dr. Goossenaerts vond het dan ook een positief resultaat toen prof. Heymans op 15 november op een algemene vergadering te Brussel meedeelde dat tijdens een onderhoud van een afvaardiging van het komitee met de heer L. Moyersoën, minister van Justitie, deze laatste verklaarde dat geen doodstraffen meer zouden worden uitgevoerd, de wet Lejeune voor politieke gevangenen zou worden toegepast, gestreefd werd naar gelijkshakeling der straffen en vooruitzichten voor de administratie beloofde.

Alle registers dienden uitgetrokken! Het moet ons dan ook niet verwonderen dat Dr. Goossenaerts mij op 4 december 1950 schreef dat hij zich op voorstel van meester Borginon had ingezet voor de samenstelling van een Sociaal Komitee van juristen tot de afbouw van de uitzonderingswetten. De vergadering hieromtrent zou plaatsvinden te Brussel op 22 december, maar zonder Dr. Goossenaerts die zich van dag had vergist. Teveel om de oren ... Maar die kordate en strijdlustige Goossenaerts was ook een zeer gevoelig mens: op 27 december drukte hij mij zijn diepe vreugde uit om de vrijlating van zijn zoon Miel, die onvoorziens op de vooravond van Kerstdag „gelost” werd en thuiskwam in Sint-Amandsberg. Het was voor hem een waardevol kerstgeschenk dat hem samen met zijn zoon Joost en diens vrouw werd aangeboden.

Op 19 januari 1951 schreef hij mij: „We zullen ons dienen te weren...” op de vergadering die de volgende dag zou doorgaan te Brussel met de

Vlaamse kulturele organisaties. Dr. Goossenaerts pleitte er voor algemene maatregelen ter versoepeling van de gerechtelijke herziening van vroeger en stelde tevens voor dit aan de volksvertegenwoordigers bekend te maken. Hij nam deel aan het opstellen van een motie (in afwezigheid van prof. Heymans, die ze op 23 januari goedkeurde), die door vertegenwoordigers van de Vlaamse kulturele organisaties werd ondertekend en op 5 februari werd verstuurd aan de parlementsleden en 's anderendaags aan de pers.

Tegen „Liefdadig Vlaanderen” (financiële steun aan de getroffen) stelde Dr. Goossenaerts zich op 9 februari afwijzend op, daar het in het vaarwater kwam van „Sint-Pietersbanden”, dat onder zijn auspiciën enkele maanden voordien was gesticht. Nadien werd het misverstand hieromtrent weggeruimd.

In een schrijven aan meester Borginon op 27 februari komt hij op voor amnestie, waarvoor hij een juridische tekst vraagt.

Op de vergadering van 7 maart aanvaardde Dr. Goossenaerts zich in verbinding te stellen met mr. Borginon om te vernemen hoever het stond met het wetsvoorstel De Winter tot vernietiging van de gevolgen van art. 123 sexties en tot afschaffing van de uitzonderingswetten tegen de incivieken.

Een paar maanden later (4 mei) werd op de vergadering gehandeld over de begenadiging van de terdoodveroordeelden, de trage toepassing van de wet Lejeune en de afschaffing van art. 123 sexties. Dr. Goossenaerts vond dat men het komitee te lang aan het lijntje hield. Hij behoorde dan ook tot de delegatie die door minister Moyersoën op 30 mei werd ontvangen, waar opnieuw werd aangedrongen op de uitvoering van de hoger opgesomde punten.

Op voorstel van Dr. Goossenaerts (2 juli) zou het komitee bij de troonsbestijging van koning Boudewijn een nota sturen waarin aangedrongen werd „om al degenen los te krijgen, in één, die bij de toepassing van de wet Lejeune, die termijn al dikwijls een heel eind overschreden hebben”.

Dr. Goossenaerts stelde op de vergadering van 26 september 1951 voor aan de U.N.O. te schrijven of iemand van de Londense regering aan te pakken. Prof. Heymans vond beide suggesties nutteloos, „want er is geen geest van waarheid en rechtvaardigheid”. Toch zal het komitee zich achteraf tot de U.N.O. richten.

Dr. Goossenaerts was er niet vreemd aan dat het „Comité voor Recht en Naastenliefde” op 20 oktober bereid werd gevonden om het amnestiekongres van de Vlaamse Jongeren te patroneren. Op 2 november nam hij het op voor het geplande amnestiekongres.

Tegenover de aktie van het „Comité voor Recht en Naastenliefde” werd een „Comité voor beroep op het land” in de strijd gebracht, dat zich verzette tegen de oplossing van de repressie, vooral bij de invrijheidstelling van kolonel Van Coppenolle. Tegen dit komitee stelde prof. Heymans op 20 september 1952 een motie op, die Dr. Goossenaerts op 22 september

„zwak” vond en dan ook „een en ander gewijzigd” en „met amnestie erbij” aan de professor terugstuurde. Toen dit laatste door prof. Heymans werd afgewezen, voegde Dr. Goossenaerts er kordaat aan toe: „En als de motie niet door mijn beugel kan, dan teken ik vast niet en zal betreuren dat bepaalde andere personen wel tekenen”. Ook voor vrienden zou hij niet kapituleren als het om zijn diepste overtuiging ging!

Dr. Goossenaerts en drs. Wim Jorissen schreven op 11 oktober 1952 om over te gaan tot de stichting van een „Vlaams Comité voor de Rechten van de Mens”. Zij hadden op 13 oktober daarover een onderhoud met de sekretaris, waarbij naast het „Comité voor Recht en Naastenliefde” een aktiekomitee werd gesticht.

Op 2 januari 1953 stelde Dr. Goossenaerts voor dat ir. Faure tijdelijk prof. Heymans, die voor zes maanden naar het buitenland moest, als voorzitter van het komitee zou vervangen. Trouwens, prof. Heymans verloor meer en meer belangstelling voor het komitee (en vond geen tijd voor vergaderingen), daar inmiddels heel wat politieke gevangenen waren begenadigd en de vrijheid hadden herkreten.

Amnestie stond in het devies van Dr. Goossenaerts, die dan ook op 2 december 1955 verzocht zonder uitstel en in het openbaar erop aan te dringen. Dit had tot gevolg dat het „Comité voor Recht en Naastenliefde” een motie stuurde aan de eerste minister, de minister van Justitie en de leden van het parlement, waarin op amnestie werd aangedrongen.

Het werd een zwanezang toen Dr. Goossenaerts op 25 juli 1958 aandrang op te treden voor de terugkeer van prof. Dr. Frans Daels, waartegen minister Lilar zich onder de vorige regering had verzet. Het moet gezegd dat ook prof. Heymans en prof. Franssen zich hiervoor reeds hadden ingezet.

In 1958 staakte het „Comité voor Recht en Naastenliefde” zijn werking daar de voorzitter bang was in politiek vaarwater terecht te komen. Dr. Goossenaerts ploegde voort... en zou langs andere wegen zich verder inzetten voor de amnestiegedachte.